

Problém

Chceme-li podrobněji rozumět povaze „problému“ jako takového, musíme se mimo jiné tázat, jak vůbec můžeme nějaký konkrétní problém zaregistrovat, uvědomit si ho, poznat ho právě jako problém. Jestliže žádný „problém“ neleží před námi jako kámen, ale je vždy spjat s námi jakožto se subjekty (přesně: se mnou jako subjektem), znamená to, že takový problém můžeme rozpoznat pouze tehdy, když už jsme se na jeho vzniku nějak začali podílet, ať už vědomě či nevědomky. Proto musíme blíže zkoumat, jak taková aktivita, jíž se subjekt podílí na vzniku „problému“, vlastně vypadá, co k ní nezbytně náleží a jaká je vůbec struktura situace, v níž k vzniku a pak i rozpoznání problému jakožto konkrétního problému dochází. Jistou pomocí se nám může stát i srovnání „problému“ s nějakým jiným lidským dílem, např. uměleckým, nejlépe výtvarným. Kamenná nebo bronzová socha nutně potřebuje kámen nebo bronz, a ten není výtvořem sochařovým, ale výsledkem sochařovy práce je nepochybně socha. V jisté analogii tomu je nahlédnutý problém výsledkem nahlížení, tedy výtvořem nahlížejícího a rozumějícího, ale to, co je nahlíženo a jakožto „problém“ vytvořeno, není jeho výtvořem, nýbrž pouze tím nahlíženým a chápaným. Že tím nahlíženým nebo chápaným není nic materiálního, poukazuje na rozdíl mezi výtvarným dílem a problémem, ale tento rozdíl není ani podstatný, ani principiální. Také samo dílo není totožné s opracovaným kamenem nebo odlitým bronzem, nýbrž otvírá se přístupu druhého člověka (jako diváka) teprve tehdy, když se vnějškem pouhého artefaktu propracuje za onen vnějšek, když pronikne k vlastnímu dílu jako k tomu, co v něm je jakoby „niterného“. A tak jako je třeba se k nitru uměleckého díla dostávat novými a novými pokusy, ale jenom přes jeho vnějšek, tak se k problému můžeme dostávat jen přes to, co je v něm „objektivního či spíše objektivovatelného. V tom smyslu mladý Patočka ve své *Odpovědi Filosofické revui* (ČM 30, 1936, s. 62) doporučuje thomistům, aby „myslili více v problémech než v textech“. Dodává sice hned, že nechce texty podceňovat, neboť „jejich znalost je předpoklad práce; ale jejich smysl se otvírá jedině tomu, kdo má odvahu k otázkám“ (tamtéž). V analogii k tomu platí, že tam, kde jde o problém, nelze zůstat jen u textů, tj. u formulací problému, nýbrž že je třeba pronikat (hermeneuticky) k jejich „nitru“, totiž k jejich smyslu, který se otvírá až za samým textem. Ale nikoli pouze za textem, v němž najdeme problém vyjádřen, vysloven. Ona „objektivita“ problému je ještě v něčem jiném, dalším, méně nápadném.

(Písek, 030504-2.)